

„Jól” építeni azt jelenti, hogy „helyesen” építeni, azaz az ember szükségleteinek figyelembevételével építeni. Mivel azonban ezek a szükségletek folytonosan változnak, a helyes építkezés mindig korhoz kötött. A településkép-védelem már csak emiatt sem lehet muzeális jellegű feladat. Mindannyiunk számára, akik szívünkön viseljük környezetünk alakítását, nagy kihívás a történelmi épület- és településstruktúrák megőrzése, a divatos áramlatok semlegesítése, az újszerű dolgok minőségének elismerése, épített és nem épített környezetünk méretarányosságának és életminőségének biztosítása. A településkép-védelem ílymódon szükségszerűen környezetvédelem is, és mint ilyen, a földrajznak is köze van hozzá.

Lackó László (szerk.): **Települési ismeretek.** – Államigazgatási Főiskola, jegyzet. Bp. 1992. 366 old.

Nagy formátumban megjelentetett, terjedelmes főiskolai jegyzetről szól ez az ismertetés. (A terjedelmnek az első mondatban történt kiemelését sajátos kötelesség indokolja: az oldalszám alapján ugyanis napi egy oldalas teljesümeny mellett még szökdővre is jutna munkája az olvasónak, ami tekintélyes terjedelem egy jegyzet esetében; ugyanakkor – mint az a későbbiekben kiderül – a recenzius mégis vázlatosan kidolgozottnak érez néhány fejezetet.) Az is az ismertetés elejére kívánkozik, hogy e folyóirat hasábjain viszonylag ritkán recenzálunk ugyan jegyzetet, de ez esetben indokoltan teszünk kivételt: a jegyzet-jellegnek megfelelően ez a kötet is első megközelítést tartalmazza a tárgyalt szerzők problémakörnek, de olyan új szemlélettel közelíti meg a kérdéseket, amelyre a figyelmet feltétlenül rá kell irányítanunk. E szemlélet üdősége, komplex jellege, tudományos volta és gyakorlati használhatósága egyaránt figyelemre méltó, így az olvasók széles köre számára megismerésre ajánlható.

A kötet az „Alapítvány a Magyar Felsőoktatásért” kuratóriumának támogatásával jelent meg. Rövid szerkesztői előszavában LACKÓ L. leszögezi: „Az egész anyagot alapvetően az a meggyőződés hatja át, hogy a település a természeti, társadalmi, gazdasági, műszaki-épitészeti elemek együttese, tehát megérteni csak ennek megfelelő interdiszciplináris ismeretekkel lehet. A másik fontos kiinduló tétel: a közigazgatás térbeli alapegysége a település, és így ahhoz, hogy az irányítás hatásos legyen, ismerni és érteni kell a település lényegét, különböző összetevőit, ezek egymáshatását.”

A vállalkozáshoz a szerkesztő (amellett, hogy terjedelmes részeket önmaga írt) hét szerző közreműködését nyerte meg. Már előjáróban elmondhatom, hogy ezáltal nagyrészt sikerült biztosítani a komplex megközelítést, és – nem kis szerkesztői munkával – az egyes szerzői megközelítések jellegének összehangolását is. Kétségtelenné látszik előttem, hogy ebben a munkában a szerkesztő kellően támaszkodhatott a lektorok, BOROS Ferenc és KŐSZEGFALVI György véleményére is.

A kötet négy részből áll, mely részek további fejezetekre, együttesen 23 egységre tagolódnak.

Az első szerkezeti egység három fejezetből áll és a „Magyarország erőforrásai, jelenlegi helyzete” címet viseli. Bevezető jellege van, logikailag elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy a további szerkezeti egységekben leírtak megfelelő bázisra épüljenek és az olvasók számára a szükséges összevetési alap meglegyen. A „Magyarország természeti, népesedési, gazdasági, települési és igazgatási viszonyának főbb vonásai” című második fejezetben a kötet szerkesztője ad nagy szakmai tudással megírt, szintetikus összeggést a címben foglaltakról. SIVÁK József készítette el a „Magyarország közigazgatási viszonyai és gazdaságpolitikája” című fejezetet, amely elsősorban azzal tűnik ki, hogy a hozzáférhető legújabb adatokat felhasználva sokoldalú képet ad a rendszerváltás folyamatának aktuális stádiumáról. A „Helyzetünk Európában” címet viseli SZIGETI Ernő rövid, de igen informatív fejezete, amely hazánkat Európa többi állama között a terület, a népesség, a gazdasági fejlettség, az ipari és a mezőgazdasági termelés, a külkereskedelem, az életszínvonal stb. különböző mutatói alapján helyezi el.

A kötet második része (Településtan) rendkívül fontos, színvonalas, ugyanakkor meglehetősen nehezen tanulható fejezeteket tartalmaz. Röviden fogalmazva elmondható, hogy ez a kötet leginkább elméleti része. Az első fejezetben („Területi fejlődés – területi szemlélet”) LACKÓ L. alapkérdéseket tekint át magas absztrakciós szinten. Ugyancsak ő a szerzője „A település fogalma, lényegi vonásai” című fejezetnek, amelynek a fogalmi kérdések taglalásán túl elsősorban az az érdeme, hogy áttekinti a településfejlődés különböző tényezőit, majd

összefoglalja azok lényegét. A harmadik fejezet („A települések osztályozása, szerveződési formái”) – gyaníthatóan – BOROS F. munkája. A sok ábrával és táblázattal felszerelt, szertézagózt problémakört átfogó fejezet logikai rendje példászerű.

A további két fejezet („Urbanizáció és nagyvárosi fejlődés” és a „Fenntartható fejlődés és település”) ugyancsak LACKÓ L. munkája. Bence a szerző az urbanizáció szakaszaival, ezek értelmezésével foglalkozik, ill. – bizonyítva a jegyzet naprakészségét – a települések oldaláról fejt ki a fenntartható fejlődés kritériumrendszerét. Sajnálatos, hogy éppen ennél az új témakörrel foglalkozó fejezetnél nem találjuk meg a megszokott irodalomjegyzéket.

A kötet harmadik része a „Települési infrastruktúra és szolgáltatások” címet viseli és kilenc fejezetre tagolódik. Közülük az elsőtben ILLÉS Iván az infrastruktúra fogalmával, ill. a gazdasági és területi fejlődésben betöltött szerepével foglalkozik. (Kár, hogy ez az egész szerkezeti egységet színvonalasan megalapozó fejezet szintén nem tartalmaz irodalomjegyzéket.) A következő a települési infrastruktúra fogalmával és jellemző vonásaival foglalkozó rövid fejezet szerzője EHLEITER József, míg a lakáspolitikai tartalmával és időszéri problémáival kapcsolatos fejezetben ORMOSY Viktor ad jól rendszerezett és naprakész információkat.

A szerkezeti egység további hat fejezetének, melyek a telek- és lakásgazdálkodással, a települések energia-, víz- és csatorna-ellátásával, a helyi közlekedéssel és távközléssel, a település-egészségügyi feladatokkal, a települési környezet védelmével, az egészségügyi, szociális, kulturális ellátás és oktatás kérdéseivel, valamint a települési szolgáltatásokkal foglalkoznak, EHLEITER J. a szerzője. Az a recenziens benyomása, hogy a kötetnek ez a része túlságosan tagolt, és a részletzettséget tekintve is egyenetlen. Nagyrészt a fejezetek tárgyából következően itt található a legtöbb átfedés, ugyanakkor csak sajnálni lehet, hogy – valószínűleg terjedelmi okokból – néhány fejezet (különösen az utolsó három) eléggé vázlatos képet mutat.

A kötet negyedik és egyben utolsó nagy szerkezeti egysége hat fejezetre tagolódik. Közülük az első három szerzője ismét LACKÓ L. szerkesztő, aki a fejezetekben összefoglalja a településirányítás kérdéskörnek legfontosabb elemeit, az egyre jelentősebbé váló helyi településpolitika problémakörét, és összegzést ad a területi tervezés elméleti és gyakorlati kérdéseiről. A negyedik fejezet („Településrendezési tervezés”) LÁSZLÓ L. munkája. (A tartalomról kiderül, hogy a szerző használja a témakörbe vágó magyar szakirodalmat, de rövid irodalomjegyzékében csak egyetlen amerikai forrásmű címe szerepl.) Az ORMOSY V. által írt zárófejezet az önkormányzatok fejlesztési programjainak kialakításával, ill. az önkormányzatok és magánvállalkozók e programok megvalósításában való együttműködésével foglalkozik naprakész információk alapján, rendkívül hasznosan.

A kötet formai kivitelezése tetszetős. Csak dicsérni lehet azt a törekvést, hogy a szerzők fejezetük végén megadják a felhasznált és ajánlott irodalom jól megválasztott csokrát. Csak sajnálni lehet, hogy néha e gesztus elmarad (pl. a 176. és a 192. oldalon), vagy a csokor csak egy szál virágból áll. Előfordul az is, hogy a szövegben név szerinti hivatkozás történik valamely szerzőre, de ennek nincs nyoma az irodalomjegyzékben (pl. 75. old.).

A kötet szövegét jól szerkesztett táblázatok egészítik ki. Az a benyomásom, hogy célszerű lett volna ezek (legalább fejezetenkénti) sorszámozása, mint ahogy azt az ábrák esetében következetesen meg is valósította a szerkesztő. Előfordulnak – elismerem, nagyrészt az eltérő források használata miatt – pontatlanságok is, de nem gyakran. (Ilyenek pl. a 25., a 203., valamint a 204. oldalon szereplő, a lakásokra vonatkozó adatsorok.) A pontatlanságok körébe sorolható az az elírás is, amely a második rész harmadik fejezetét két szerzőnek (BOROS F. és LACKÓ L.) tulajdonítja. Megértem, hogy ehhez a jól megírt fejezethez mindketten ragaszkodnak, de az olvasót bizonytalanságban hagyni és – főleg – a jegyzetből vizsgálóra készülő hallgatókat ilyen bizonytalanságokkal terhelni és idegesíteni nem ildomos.

A kötet egészéről összegzően szólva megállapítható, hogy bár egy sajátos terület speciális igénynek kielégítésére született, komplexitása és szintetikus szemlélete révén széles körű érdeklődésre tarthat számot. Tartalma szükséges a modern társadalomtudományi képzéshez, és termékenyítő lehet a szűkebb értelemben vett településföldrajzi munkák szempontjából is. Azt hiszem, hogy tanárok, kutatók, tervezők és a közgazdász szakemberei egyaránt haszonnal forgathatják e kötet lapjait.

Meggyőződésem, hogy az oktatás során nyert tapasztalatok alapján való átdolgozás, valamint az egyes fejezetek közötti egyenetlenségek kiküszöbölése után érdemes lenne a kötetet kézikönyvként is megjelentetni, ily módon szélesebb kör számára hozzáférhetővé tenni.

TÓTH JÓZSEF